

O`SMIRLARNI KASBGA YO`NALTIRISHDA GENDER XUSUSIYATLARNI HISOBGA OLISHNING MOHIYATI

Sa'dullayeva Da'no Abdukomil qizi

Mirzo Ulugbek nomidagi Milliy Universitet

Psixologiya yo'nalishi magistratura talabasi

Annotatsiya: : Ushbu maqolada o'smirlarni kasbga yo'naltirishga qo'yiladigan pedagogik – psixofiziologik talablar, gender tengligi masalasi, kasbga yo'naltirish ishlarining o'ziga xosligi xususida fikr yuritilgan. Maqoladan o'quvchilar, psixologlar va ota-onalar foydalanishlari mumkin.

Kalit so'zlar: analiz, sintez, klassifikatsiyalash, kasb, diagnostik kasb.

KIRISH

Respublikamizda barkamol shaxs va malakali mutaxassis tayyorlash jarayonining samarali tashkil etilishini ta'minlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim tizimi tarkib toptirildi. Mustaqil huquqiy demokratik davlat qurish jarayoni nazariyotchilar,

amaliyotchilar va ta'lim tizimi rahbarlari oldiga kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan moslashuvchan kadrlarni tayyorlash masalasini qo'ydi.

Shu bilan birga davlatimizda gender tengligi, o'g'il-qizlar teng huquqlar asosida ta'lim olishi masalalari ko'rib chiqilmoqda.

O'zbekiston barqaror rivojlanish maqsadlari yo'lida gender tenglik masalalari bo'yicha quyidagilarni o'z zimmasiga oldi:

Hamma jabhada ayollar va qizlarga nisbatan kamsitilishning barcha turlarini tugatish;

Davlat va xususiy sektorda ayollar va qizlarga nisbatan zo'ravonlikning barcha turlarini yo'q qilish;

Jamiyat hayotida ayollarning to'liq va samarali ishtirokini va barcha darajada yetakchilik uchun teng imkoniyatlarni ta'minlash;

Davlat dasturlarini qabul qilish jarayonida gender tengligi tamoyillarini to'liq aks ettirish.

Respublikamizning mustaqillik yillarida orttirgan taraqqiyot tajribasi taxlil qilinib, milliy istiqloq g'oyalari tamoyillariga asoslanib, ijtimoiy hayotning muhim tarkibiy qismi ta'lim-tarbiya jarayoni o'zgardi. Bu jarayon ta'lim sohasidagi davlat siyosatining huquqiy asoslarini yaratishdan boshlandi. Ta'lim va tarbiyani islohot talablari asosida yuksak darajaga ko'tarish ham davrimizning qat'iy talabi, jamiyatning ijtimoiy buyurtmasidir.

O'smirlarni o'rganilayotgan kasbga qiziqishini shakllantirish jarayonida ularning e'tiborlilikini ifodalaydigan materiallarni tavsiflaydigan xolatlar kuzatiladi. Shuningdek, kasbga qiziqishini shakllantirishni ta'minlaydigan intellektual komponentning tarkibiy qismlarini aniqlashda quyidagilarga alohida e'tibor berish lozim¹:

Analiz va sintez;

Klassifikatsiyalash va isbotlash.

Kasblarga qo'yiladigan psixofiziologik talablarni umumiy holatini izohlashuchun²:

O'smirlarni tegishlikasbiy niyatlarini shakllantirish metodlarini ishlabchiqish;

Kasbiy qobiliyatlar va kasbga layoqatni shakllantirish metodlarini ishlabchiqish.

Turli kasblarning ijtimoiy mavqeini tenglashtirish metodlarini va yo'llarini ishlab chiqish.

Mehnat resurslarini taqsimlash va ularning muhim joylashib qolishi jarayonini iqtisodiy va ma'naviy tartibga solib turish omillarini ishlab chiqish.

Shaxsiy-psixologik omillarga esa e'tiqod ehtiyoji, moyillik, odatlar, ma'lum bir faoliyatning biror turini tanlash masalalari kiradi. Inson ongini o'rganishda shaxsninganiq vaziyatdagi, aniq maqsadi pedagogik-

¹ B. X. Raximov "Ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchi shaxsning kasb madaniyati" Samarqand., 1996 y., 43-45 b.

² M. F. Ziyaeva "Bo'lajak tibbiyot xodimining kasbiy yo'nalganligini shakllantirish" Xalq ta'limi j ., 2001 y 3-son., 54-56 b.

psixologik, kasbiy, texnik-texnologik foliyatining asosiy maqsadi yoshlarda faqat moddiy boyliklar yaratish malakasini tarbiyalash emas, balki mehnat qilish ehtiyojini ham tarkib toptirishdir. Kasbiy yo'naltirish va tarbiya vazifalarini muvaffaqiyatli bajarish uchun o'qituvchi yuksak g'oyaviy, printsiplial, siyosiy etuk va ma'naviy barqaror inson bo'lishi shart⁴.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Tibbiy kasb maslahati:

Odamning salomatligi u tanlagan kasb talablariga qay darajada muvofiq kelishini aniqlab olishga yordam beradi. Agar siz mo'ljallayotgan kasb qandaydir bir sabab bilan sog'lig'ingizga to'g'ri kelmaydi, deb topilgudek bo'lsa, u holda vrach sizga boshqa bir kasbni, ya'ni sizning qiziqishingiz va sog'lig'ingizga zarar etmaydigan kasbni tanlashga tavsiya qiladi.

Tuzatish kirituvchi kasb maslahati:

O'smirlarni bir kasbni tanlasa-yu, lekin uning real imkoniyatlari va qobiliyatlariga o'sha kasb muvofiq kelmagan hollarda bunday maslahat zarur bo'ladi. Bunday vaziyatda kasbiy rejani qaytadan ko'rib chiqish yoki unga aniqlik kiritish zarur bo'lib qoladi.. Meditsina kasb maslahatiga ma'lumot – axborot berish xarakteridagi va tuzatish kirituvchi xarakterdagi elementlar mavjud bo'lsa, diagnostikkasb maslahatida kasb maslahatlarining elementlari uchraydi va hakoza.

O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishga oid metodikaning mohiyati, shuningdek, tajriba-sinov ishlarining yakuni va natijalari ilmiy asoslangan. O'smirlarni kasb-hunarga yo'naltirish borasida tashkil etilgai tajriba-sinov ishlarijarayonida yoshlarni kasbga yo'naltirish jarayonining samarali kechishini ta'minlovchi shakl, metod va vositalar aniqlandi. Ular quyidagilardan iboratdir:

faoliyat shakli - suhbat, anketa hamtsa test so'rovlarni tashkil qilish, uchrashuv, davra suhbat, interv'yu, konferentsiya, seminar, debat, ashliy trening, ko'rgazma, ekskursiya, tanlov, .ma'ruza va boshqalar;

faoliyat metodlari - pedagogik kuzatuv, hikoya qilish, tushuntirish, manbalar mazmunini o'rganish, ko'rgazmalilik, amaliy mashg'ulot, ekskursiya, namoyish etish, "Aqliy hujum", "Qizil va qora", "Qora quti", "Fikrlarniig shiddatli hujumi", "Klaster", "Qarorlar qabul qilish texnologiyasi", "Muz yorar" kabi uslublar.

O'zining milliy barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida hukumat yoshlar uchun aniq rejalarini qabul qildi, shu jumladan:

2030-yilga kelib ish bilan ta'minlanmagan yoki o'qimaydigan yoshlar sonini kamaytirish;

2030-yilgacha yoshlarni to'liq va samarali ish bilan ta'minlash;

Yoshlarning texnik va kasbiy mahoratga hamda ish bilan bandligiga erishish, munosib ish joylariga kirish va tadbirkorlikni boshlash imkoniyatlarini oshirish.

XULOSA VA MUNOZARA

Demak o'smirlarni kasbga yo'naltirishga qo'yiladigan pedagogik

-psixofiziologik talablar umumiy xolda quyidagi xulosalarga olib keldi:

o'smirlarni kasb-hunarga yo'naltirishning nazariyva amaliy asoslariniyaratish;

o'smirlarni mexnat faxriylari bilan uchrashuvlar o'tkazish;

Ishlab chiqarish korxonalariga zamonaviy texnologiyalar bilan tanishtirish;

o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishning tavsiyalar va uslubiy ko'rsatmalaryaratish lozim.

O'zbekiston aholisining 60 foizidan ko'prog'i 30 yoshgacha bo'lgan yoshlardir. Ularning yarmi esa, shubhasiz, ayollar. Yoshlar va ayollarning foydalanilmagan imkoniyatlarini ishga solish nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki inson huquqlarini ta'minlashga va jamoatchilik hamjihatligini mustahkamlashga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining «Milliy kadrlar» dasturi. Ma'rifat gazetasi.15sentyabr,1997 yil.
2. A. Karimov "Jahon moliyaviy iqtisodiy inqirozi; O'zbekiston sharoitida unibartaraf etish yo'llari va choralari" T., 2009 y mart
3. M. Ochilov "Muallim qalb me'mori" T., "O'qituvchi" 2001 y

4. M.F. Ziyaeva “Bo’lajak tibbiyot xodimining kasbiy yo’nalganligini shakllantirish” Xalq ta’limi j ., 2001 y 3-son., 54-56 b.
5. M. F. Ziyaeva “Kasbga qiziqish va kasb tanlash” Kasb xunar ta’limi j ., 2001y 5-son., 15-17 b.
6. B. X. Raximov “Ta’lim tizimida bo’lajak o’qituvchi shaxsning kasbmadaniyati” Samarqand., 1996 y., 43-45 b.